

Advies bevers Heiheuvel te Schaijk

Notitie van de Zoogdierverseniging

Datum	09-03-2022
Projectnummer	2022.010C
Projectnaam	Advies bevers Heiheuvel te Schaijk
Opdrachtgever	Gemeente Maashorst
Status	Definitief
Auteur(s)	Wesley Overman
Projectleider	Vilmar Dijkstra
Kwaliteitscontrole	Koen van Veen & Vilmar Dijkstra
Documentnummer	N2022010

1. Inleiding

In Schaijk (Gemeente Maashorst) heeft een bever zich gevestigd in een vijver achter de huizen aan de Heiheuvel ter hoogte van huisnummers 7 t/m 23. De Gemeente Maashorst vernam dit via een melding van overlast door een bewoner. Voor het in kaart brengen en beoordelen van de situatie en om advies te geven over de eventuele knelpunten heeft de Gemeente Maashorst de Zoogdiervereniging benaderd.

2. Veldbezoek en verwerking van de verzamelde gegevens

Op 10 februari 2022 heeft door Jeroen van Uden en Linda van der Zee (Gemeente Maashorst) en Wesley Overman (Zoogdiervereniging) een veldbezoek aan het projectgebied plaatsgevonden. Het doel was om in kaart te brengen hoe de bever het terrein gebruikt en waar eventuele knelpunten en kansen liggen. De gegevens zijn verzameld en ingevoegd in een GIS-applicatie. In figuur 1 staan de onderzochte oevers weergegeven. Het onderzoek bij de vijver heeft plaatsgevonden door met een waadpak de onderwateroever te inspecteren op de aanwezigheid van holen. Alleen de noordoever van de vijver kon vanwege de hoge waterstand niet met een waadpak worden geïnspecteerd. Hier is de inspectie uitgevoerd door over de oever te lopen. De oevers van de watergangen zijn geïnspecteerd door erlangs te lopen. Het water was hier dermate ondiep dat een hol vanaf de oever te zien zou zijn.

Figuur 1. Onderzochte oevers (groene lijnen) rond en nabij de vijver te Schaijk.

3. Resultaten en mogelijke scenario's

3.1 Resultaten veldbezoek beversporen

De aangetroffen sporen van bevers staan in figuur 2 weergegeven. Een dam is aanwezig net ten noordoosten van de plas, waarmee het water in de vijver wordt opgestuwd. Het stuwen is mogelijk, doordat er in de zuidwesthoek en de zuidoosthoek van de vijver buizen zijn waar (bij veel regenval) water van elders naar de vijver wordt geleid. Door de hoge waterstand was het niet mogelijk om alle oevers van de vijver met een waadpak te doorwaden om beverholen in kaart te brengen. De rode lijn op figuur 2 geeft het traject aan waar de hollen niet in kaart zijn gebracht. Echter is het zeker dat hier meerdere hollen aanwezig zijn, aangezien hier verschillende inzakkingen van beverholen zijn aangetroffen. Het is op dit perceel momenteel niet veilig om met materieel over de oever te rijden, omdat de aanwezige hollen erg oppervlakkig zitten. De hollen in de zuidelijke oever zitten allemaal onder tuinen, alwaar nog geen verzakkingen zijn gemeld. De houtige begroeiing rondom de plas is reeds voor een groot deel omgeknaagd. Opvallend is dat een tweetal grote wilgen in de tuinen nog onaangetast zijn. Het is aannemelijk dat deze op enig moment ook omgeknaagd zullen worden. Verder zijn nabij de dam beveropgangen gevonden richting de omringende akkers, waar de bever op de gewassen heeft gefoerageerd.

Op het overige onderzochte traject buiten de vijver en de dam zijn geen beversporen meer aangetroffen. In een brede omtrek rond de vijver is ook niet of nauwelijks geschikt habitat aanwezig. Er kan worden geconcludeerd dat het territorium enkel bestaat uit de vijver tot aan de dam (mogelijk in de zomer ook de watergang vanaf de dam tot aan de weg (Het Oliemeulen) om te foerageren op de kruiden op de oever) en de omliggende akkers als foerageergebied. De omvang van dit territorium is zeer beperkt en de hoeveelheid beschikbare houtige gewassen neemt in rap tempo af door de bever zelf. Naast houtige begroeiing zijn de akkers (afhankelijk van het verbouwde gewas), de waterplanten en de kruiden die op de oevers groeien, de enige andere voedselbronnen. Voor zover dit was te beoordelen, staat er qua waterplanten geen of weinig gele plomp in de vijver, wat als goede voedselbron kan dienen.

Het is lastig om met zekerheid vast te stellen of dit een duurzame locatie voor een territorium zou kunnen zijn, gezien de beperkte omvang van de beschikbare hoeveelheid voedsel. Het kan echter ook van de hoeveelheid en het soort geteelde gewassen op de akkers afhangen hoe lang hier een beverterritorium in stand kan blijven en ook de hoeveelheid achtergebleven oogst speelt daarbij een rol. Toch wordt ingeschat dat deze locatie niet volstaat om een langdurig volwaardig beverterritorium te kunnen onderbrengen.

Figuur 2. Aangetroffen sporen van bever.

3.2 Risico-analyse

Binnen de grenzen van het vastgestelde territorium is geen enkele oever waar de bever zonder risico kan graven. Drie van de vier oevers bestaan uit tuinen. Het plotseling inzakken van bestrating in deze tuinen is een zeer reëel risico, met alle gevaren op verwondingen van dien. De noordelijke oever is in gebruik door een particulier die hier kerstbomen kweekt. Tijdens het veldbezoek werden hier op meerdere verschillende plekken verzakkingen in de grond waargenomen. Dit vormt een risico voor het rijden met materieel over deze oever.

Er zal waarschijnlijk overlast komen van vraat aan bomen in tuinen. Ondanks dat dit als vervelend zal worden ervaren is het risico op overlast of verwondingen hiervan echter laag. De Gemeente Maashorst heeft inmiddels de bewoners op de hoogte gesteld van de aanwezigheid van de bever en daarbij aangegeven dat het verstandig is om de bomen te voorzien van beverwerend gaas om de onderkant van de stam.

Voor zover bekend heeft de huidige verhoging van de waterstand geen nadelige effecten.

3.3 Scenario's

Hieronder zijn verschillende scenario's beschreven. De haalbaarheid van de scenario's moet verder worden onderzocht en zal afhankelijk zijn van de medewerking van andere partijen, juridische kaders en financiën. Bevers zijn beschermd onder de Europese Habitatrichtlijn die is doorvertaald naar de Nederlandse Wet natuurbescherming. Maatregelen die tot effect hebben dat bevers worden verstoord, verblijfplaatsen worden aangetast of essentieel leefgebied wordt weggenomen (zodanig dat de verblijfplaats niet meer functioneert) zijn ontheffing plichtig. Hiervoor dient dan een ontheffing aangevraagd te worden bij het desbetreffende bevoegd gezag. Of een ontheffing wordt verleend is maatwerk. Dit is afhankelijk van een combinatie van de noodzaak (wettelijk belang), onderzochte alternatieven die minder schade toebrengen aan de bever en het (mogelijk) realiseren van alternatieven in de omgeving voor toegebrachte schade aan verblijfplaatsen of leefgebieden.

Scenario 1: Niets doen

In de huidige vorm biedt het territorium de bevers waarschijnlijk onvoldoende ruimte, geschikt habitat en voedsel om het territorium langdurig te laten voortbestaan. Het is echter niet uit te sluiten dat de bever het er wel langere tijd volhoudt. Gezien de hoeveelheid beschikbare houtige begroeiing en de snelheid waarmee dat nu wordt omgeknaagd, is de inschatting dat deze locatie nog één á twee winters voldoende voedsel in de vorm van houtige begroeiing zou kunnen bieden. Afhankelijk van de gewassen die langs de oevers worden verbouwd en hoeveel er daarvan achterblijft na de oogst kan de bever het verblijf nog rekken. Gedurende die periode zal de bever holen blijven maken. In de huidige vorm zijn alle oevers binnen het territorium geschikt voor bevers om in te graven. Daarnaast hebben al deze oevers een hoog risico op gevaarlijke situaties bij graverij door bevers. Niets doen levert een aanzienlijk risico op ongewenste en gevaarlijke situaties en is niet aan te bevelen.

Scenario 2: Verwijderen of ontoegankelijk maken voedselbronnen

Het wegnemen van de voedselbronnen voor de bever is een manier om bevers uit een territorium te verjagen. De hoeveelheid voor bevers aantrekkelijke bomen die in deze situatie zullen moeten worden verwijderd is zeer beperkt en daarmee een haalbaar scenario. De verwijderde bomen kunnen worden vervangen door nieuwe aanplant met soorten die bevers niet graag eten. De bomen in tuinen zullen, indien bewoners deze willen behouden, moeten worden voorzien van beverwerend gaas om de stam. Dit gaas dient minimaal 2 millimeter dik te zijn en tot minimaal een meter boven de grond te worden aangebracht. Daarnaast moet het gaas met pinnen aan de grond worden vastgezet. Tevens moet het water zoveel mogelijk worden ontdaan van de aanwezige waterplanten. Deze kunnen ook als voedsel voor bevers dienen. Ten slotte kan worden overwogen om de aangrenzende akkers met voor bevers aantrekkelijke gewassen af te rasteren met 2 schrikdraden (15cm en 25cm boven maaiveld). Dit maakt het lastiger voor een bever om de akkers te bereiken, maar een bever is wel in staat om er onderdoor te graven. Een regelmatige controle op ondergravingen is noodzakelijk.

Scenario 3: Risicovolle oevers ongeschikt maken

Bij dit scenario moet in gedachte worden gehouden dat alle oevers binnen het territorium risicovol zijn. Dit wil zeggen dat de bever bij dit scenario geen oever overhoudt waar hij kan graven binnen zijn territorium. De bever zal hierdoor uit zijn territorium verjaagd worden en op zoek moeten naar een nieuwe plek om zich te vestigen. De Zoogdiervereniging heeft geen zicht op de kosten. Het is goed om in overweging te nemen dat sommige opties (bijvoorbeeld optie 1) een relatief grote investering zijn voor een territorium dat vermoedelijk slechts van tijdelijke aard is en waar de druk van bevers uit de omgeving laag is.

Hieronder staan de opties beschreven die kunnen worden ingezet als voor het ongeschikt maken van de oevers wordt gekozen.

1. Stalen damwand aanbrengen

Een 100% beverwerende maatregel is het plaatsen van stalen damwanden. Eventuele obstakels zoals bomen, die het plaatsen van een damwand onmogelijk maken, kunnen het beste worden verwijderd. Dit zijn namelijk juist de plekken waar bevers graag graven. Bij obstakels die niet kunnen worden verwijderd, zoals duikers, is het zaak om eventuele ruimtes tussen de damwand en het obstakel af te dichten met ander beverwerend materiaal (bijvoorbeeld roestvrijstalen) gaas van minimaal 2mm dik). Zorg bij het gebruik van een stalen damwand dat deze minimaal tot ongeveer een meter dieper dan de bodem van de watergang wordt aangebracht, om ondergraving te voorkomen.

2. Hardhouten damwand aanbrengen

Hardhouten damwanden kunnen door bevers worden doorgemaakt. Ervaring met hoe vaak dit daadwerkelijk gebeurt ontbreekt. Deze methode wordt dus niet aanbevolen door de Zoogdiervereniging. Bij het plaatsen van hardhouten damwanden gelden dezelfde principes

als bij de stalen damwanden. Verder zal een oever met een hardhouten damwand met enige regelmaat gecontroleerd moeten worden om zeker te weten dat er geen gat in geknaagd is met een hol erachter.

3. *Gaas aanbrengen*

Een mogelijk goedkopere optie is het aanbrengen van (roestvrijstalen) gaas in de oever van de watergang. Daarbij gelden dezelfde principes die zijn aangegeven bij het aanbrengen van een stalen damwand. Het gaas dient een maaswijdte te hebben van maximaal 15 bij 15 cm. De draaddikte moet minimaal 2 mm zijn. De nadelen van gaas zijn dat het waarschijnlijk minder lang meegaat en dat het lastig is om het gaas tot een meter onder de bodem van de watergang aan te brengen. De vijver kan echter relatief makkelijk worden drooggelegd, waardoor het aanbrengen van gaas tot een meter onder de bodem wordt vergemakkelijkt.

4. *Oevers flauwer en/of lager maken*

Het creëren van flauwe en lagere oevers, is een methode om een oever minder geschikt te maken voor bevergraverij. In een flauwe en lage oever is het veel lastiger om een begin van een hol te graven en worden holen snel zichtbaar door instortingen. Graven gebeurt vooral in steilkantjes die zich onder water bevinden. Vanaf een helling van 1:3 wordt een oever minder geschikt, maar hoe flauwer hoe beter. Daarnaast kan betongaas voorkomen dat de bevers verder gaan graven. Daarom is het aan te bevelen, voordat de vooroever wordt aangelegd, ook het gehele traject waar vooroevers komen te voorzien van betongaas. Het betongaas wordt dan tegen de huidige oever aangebracht.

Scenario 4: Geschiktere plekken aanbieden

De graafdruk op de risico oevers kan worden verlaagd door het aanbieden van geschiktere locaties om te graven binnen hetzelfde territorium. Omdat alle oevers binnen het huidige territorium risico oevers zijn, en er geen ruimte is om een degelijke geschikte plek te creëren, is dit scenario niet verder uitgewerkt.

Scenario 5: Bevers uit territorium verwijderen

1. *Bevers uit het territorium vangen en verplaatsen*

Een mogelijkheid is het vangen van de bevers welke dan elders in een geschikt leefgebied worden losgelaten. Deze mogelijkheid is niet verder onderzocht om drie redenen:

- Er wordt niet verwacht dat, gezien alle problemen die de laatste jaren rond bevers zijn ontstaan, er terreineigenaren of -beheerders worden gevonden waar deze bevers welkom zijn. Als het buiten de provincie moet gebeuren, dan moet ook toestemming verkregen worden van de betreffende provincie. Er wordt ingeschat dat medewerking van andere provincies erg klein zal zijn. Andere provincies zullen vanwege de mogelijke problemen die bevers kunnen veroorzaken niet meewerken, is de ervaring van de Zoogdiervereniging.
- De organisaties vrezen dat indien er door de verplaatsing schade ontstaat op de nieuwe locatie, zij aansprakelijk worden gesteld.
- De meeste locaties die geschikt zijn voor een territorium zijn al in gebruik door andere bevers.

2. *Bevers uit het territorium verjagen*

Het weggagen van de bever uit zijn territorium heeft alleen zin in combinatie met het daarna ontoegankelijk maken van het huidige territorium, het ongeschikt maken van de oevers om in te graven (scenario 3) en/of het wegnemen van de voedselbronnen (scenario 2). Hierdoor zal het dier, nadat hij verjaagd is, niet terugkeren. Het afsluiten van het territorium kan door het strategisch afrasteren van de toegangen voor bevers tot de vijver. Toegangen behelzen niet enkel watergangen. Bevers verplaatsen zich ook over land, zeker als de drang aanwezig is om

terug te komen op een bekende plek. Er dienen beverkerende rasters in de watergang te worden geplaatst die de gehele waterkolom afsluiten, alsmede een stuk in de bodem, om ondergraving te voorkomen. Duikers kunnen strategische punten zijn om de watergang af te sluiten. Naast de afgesloten watergang moet aan beide zijden de route via land worden afgesloten met een beverwerend raster. Zo'n raster is ongeveer 1,20 meter hoog en buigt aan de onderzijde af, om over of onder de grond een stuk door te lopen. Zie voor een uitgebreide beschrijving van een dergelijk raster "[Afsluiten van een deel van het leefgebied](#)" op de website van het [Kenniscentrum Bever](#).

Het verjagen van bevers uit dit territorium is het makkelijkst door middel van het droogleggen van de vijver. Bijkomend voordeel daarvan is dat beverholen meteen gemakkelijk kunnen worden gevonden, de oevers gemakkelijk kunnen worden gerepareerd. Ook het eventueel ongeschikt(er) maken van de oevers voor bevers, kan dan eenvoudiger en beter worden uitgevoerd.

3. *Bevers uit het territorium euthanaseren*

De beverpopulatie in Nederland is inmiddels zo groot dat geconcludeerd kan worden dat er sprake is van een levensvatbare populatie (Jansman et al. 2016) en dat er sprake is van een landelijke 'Gunstige staat van Instandhouding'. Dat betekent dat er ecologisch gezien geen bezwaar is om in specifieke situaties bevers die overlast veroorzaken en waarbij geen eenvoudige mitigerende oplossingen mogelijk zijn, of dat deze onevenredig veel geld kosten om overlast te voorkomen, te vangen en te doden. Het euthanaseren van de bevers levert een directe oplossing voor de korte termijn. Omdat er in de omgeving nog niet veel bevers zitten en de directe omgeving niet over veel geschikt beverhabitat beschikt, zal het vrijgekomen territorium mogelijk niet snel worden bezet door nieuwe bevers. Wel is het aan te raden om het euthanaseren van bevers te combineren met het ontoegankelijk of (deels) ongeschikt maken van het terrein.

4. Algemeen advies

In het voorgaande hoofdstuk zijn enkele scenario's met verschillende te nemen maatregelen beschreven. De Zoogdiervereniging heeft weinig tot geen zicht op de kosten van de scenario's en maatregelen die worden voorgesteld. Met inachtneming van dat de kans op een duurzaam territorium op deze locatie gering is, kan men zich afvragen in hoeverre ingrijpende en/of dure ingrepen hier te rechtvaardigen zijn.

De beste oplossing op deze locatie is het verjagen van de bever(s) door alle eetbare houtige begroeiing te verwijderen of ontoegankelijk te maken en daarna de waterstand in de vijver sterk te verlagen of de oevers ongeschikt te maken. Als dit niet kan of niet werkt dan kan overwogen worden om de bever(s) te euthanaseren. Desnoods kunnen nog andere scenario's worden toegepast, maar scenario 2, 3 en 5 zijn allen ontheffingplichtig.

5. Literatuur

Jansman, H.A.H., G.A. de Groot, M.E.A. Broekmeyer & D.R. Lammertsma, 2016. Status Bever in Nederland. Kadern om te komen tot bevermanagement. Wageningen Environmental Research (Alterra), Wageningen.